

УДК 329.1/9-022.326.5 «19»: 329.1/9 «20»
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.20>

ІНСТИТУЦІЙНА КРИЗА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЇХ РОЗВИТКУ

Юрій Копинець

*Ужгородський національний університет,
факультет історії і міжнародних відносин,
кафедра міжнародних студій та суспільних комунікацій
вул. Заньковецької, 89, 88000, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна*

Охарактеризовано кризові явища в партійному середовищі упродовж еволюції політичних партій: 1) наприкінці XIX – на початку ХХ століття (М. Острогорський та Р. Міхельс про монополізацію влади партійної бюрократії і перетворення партій на політичні машини); 2) 80-ті роки ХХ століття (зміна панівної організаційної моделі масової партії як наслідок переходу до постіндустріального суспільства); 3) починаючи із 2000 року (протистояння «мейнстримних» партій і партій «нової політики», збільшення впливу останніх на суспільно-політичні процеси).

Вказані причини кризи «мейнстримних» партій, до яких відносимо такі, як: а) розчарування громадян у політиках і політичних партіях, зростання недовіри до них; зниження рівня партійної ідентифікації; проблема з рекрутуванням нових і утриманням старих членів партій; б) зменшення впливу політичних партій на функціонування урядів; в) медіатизація, персоналізація та професіоналізація політики; г) деідеологізація політичного життя; г) ціннісна трансформація суспільств, перехід до домінування «постматеріальних» цінностей; д) патрон-клієнталізм як основа внутрішньопартійної комунікації; ж) антиглобалістські, антиемігрантські та євроскептичні суспільні настрої.

Окреслено модель партій «нової політики», виокремлено їхні характерні ознаки, як-от: а) орієнтація на «нові» цінності та питання постматеріального характеру; б) антиістеблішментська спрямованість політичної діяльності; в) ідеологічна основа таких партій – «харизматичний популізм»; г) децентралізований мережевий характер, відсутність чіткої організаційної структури й ієрархії; г) притаманність їхнім месиджам антимиграційних, євроскептичних, антиглобалістських настроїв; д) низький рівень інституціалізації.

Зроблено висновок, що, незважаючи на кризові явища в партійному середовищі, партії і надалі залишаються тим інституційним механізмом, який забезпечує функціонування представницької демократії.

Ключові слова: інституційна криза, політичні партії, постматеріальні цінності, «мейнстримні» партії, партії «нової політики», мережеві партії.

Сучасні моделі партій тільки віддалено нагадують еталон класичної масової партії з фіксованим членством, розгалуженою організаційною структурою й ідеологією. Тому інколи таку несхожість і трактують як кризу партій. Але варто зазначити, що повернення до класичних моделей партійних організацій не відбудеться. Партії і надалі будуть змінюватись, реагуючи таким чином на нові виклики соціокультурного середовища. А науковці такі зміни знову будуть трактувати як партійну кризу.

Незважаючи на констатацію партійних криз, занепаду партій, вони і надалі залишаються основою демократичного механізму зміни влади та гарантією її легітимності: «політичні партії створили демократію, і сучасна демократія без партій немислима» (Е. Шатш-

найдер). Тому кожна наступна криза – це не що інше, як реакція партій на зміну умов функціонування, отже, виникнення їх нових організаційних моделей.

Мета нашої статті – охарактеризувати особливості та причини інституційної кризи політичних партій на початку XXI ст.

Проблематика кризи партій виникає в політичній науці наприкінці XIX ст. У 1898 р. М. Острогорський на основі аналізу партійних систем Великобританії і США робить висновок про генетичну несумісність партій як організацій і демократії участі [8]. Як зазначає А. Кулик, положення роботи М. Острогорського про монополізацію влади партійною бюрократією, маніпуляцію масами, перетворення партій на політичні машини і нині залишаються актуальними [6, с. 110].

Тему несумісності партій із масовою політичною участю продовжив у 1911 р. Р. Міхельс у своїй праці «Політичні партії. Соціологічний аналіз олігархічних тенденцій сучасної демократії». На основі аналізу процесів, які відбуваються в робітничих партіях, він обґрунтовує «залізний закон олігархії», сутність якого полягає в тому, що із часом контроль над діяльністю демократичних організацій поступово переходить до олігархічних угруповань. Демократія не може існувати без організації, управлінського апарату, еліти, а це веде до закріплення посад і привілеїв, до відриву від мас, до незмінності лідерів, до вождизму. На думку вченого, олігархічні тенденції притаманні будь-якій організації, що прагне до досягнення певних цілей [17].

Дослідження Р. Міхельса свідчить про те, що чим більш розвинутою структурою володіє організація, тим суттєвіші зміни відбуваються у взаєминах лідерів і мас. Окрім того, учений вбачає деяку закономірність у тому, що зростання влади лідера (вождя) пропорційне ступеню розвитку організації [17, с. 147].

Констатація кризи політичних партій вдруге відбулася наприкінці 1980-х рр. Головні ознаки кризи, на думку вчених, були такі: а) зниження рівня довіри до партій; б) скорочення чисельності партій; в) зниження показників політичної участі громадян. До основних причин кризи партій варто віднести: а) зміни в соціальній структурі суспільства (індустріальні робітники вже не є панівною групою, високий рівень фрагментації соціальної структури); б) розвиток інформаційних технологій; в) формування «держави загального добробуту» / соціальної держави; г) деідеологізацію; ґ) конкуренцію з боку нових рухів і політичних партій [7, с. 5–22; 11, с. 308].

Аналіз кризових явищ дозволив дослідникам зробити висновок, що партійна криза пов'язана з потребою оновлення партій, а не з руйнуванням партій як таких. Наприклад, П. Меєр пов'язує кризу з організаційною відсталістю партій, а не з ерозією їхніх функцій [4]. П. Ігнаці стверджує, що криза торкнулася старого типу партій – масових, і нині ми спостерігаємо перехід від старого типу до нового [3]. Найбільш радикальні критики пов'язували кризу з тим, що партії вичерпали свій потенціал [11, с. 308].

П. Ігнаці у статті «Партії і демократія в постіндустріальну добу» з використанням такого показника, як розмір членства, робить висновок, що з 50-х рр. («золотий вік партій») відбувається зниження кількості членів партій у країнах Європи: на початок 80-х рр. втрати членів партій становили більше 50% попередньої величини [3, с. 52]. Аналогічну тенденцію показує у своєму дослідженні О. Каширських: з 1998 по 2005 рр. кількість членів Соціал-демократичної партії Німеччини (далі – СДПН) скоротилася з 1,02 млн до 529 тис.; кількість членів Християнсько-демократичного союзу (далі – ХДС) з 1990 по 2008 рр. зменшилась із 778 тис. до 529 тис. Аналогічно скорочується і чисельність інших партій [5, с. 108]. «Але поряд зі скороченням чисельності / кадрового складу партій, зазначає вчений, відбувається й інший процес – старіння членів партій. Громадяни молодші за 30 років

становлять менше 5% членів СДПН, старші 60 років – 43%. Натомість у 1975 р. кожний третій член партії був старше 35 років [5, с. 108]. А це вже свідчення того, що молодь не бере участі в діяльності політичних партій. До того ж нами наведений приклад функціонування однієї зі зразкових партійних систем Західної Європи.

Відповідно до даних одного з найбільш авторитетних досліджень, яке охоплює період з 1960 по 2000 рр. таке використовує у своїй статті С. Перегудов, частка членів політичних партій в їхньому електораті скоротилася з 15 до 5%, а в деяких знизилась і до 2% [9, с. 45].

Однак зменшення кількості членів політичних партій, як підкреслює П. Ігнаці, вказує лише на занепад низових організацій на місцях, і з цього не варто робити висновок, що партії витісняються з політики. Вони, навпаки, підсилили свій вплив завдяки представництву у структурах державної влади [3, с. 53]. У даному разі йдеться про зближення партій і держави, і, навпаки, про віддаленість їх від громадянського суспільства. Водночас варто зазначити, що без рядових членів партія існувати не може, тому партійне членство відіграє важливу роль у легітимації партії. Якщо членство в партіях припиниться або існуватиме лише як клієнтура, яка отримує винагороду, партія втрапить зміст існування та свої сутнісні характеристики.

Отже, виникає питання про організаційний профіль таких партій. А тому варто зазначити, що сучасна партія рухається в бік стратархічного типу організації (С. Ельдерсвельд). Будова такої політичної партії складається зі «страт», лідерів і комітетів, які діють на державному, регіональному та локальному рівнях. До того ж на кожному рівні організаційні структури можуть діяти всупереч головному офісу для того, щоб здобути голоси виборців. Такі партії дістали також назву багаторівневих. Д. Мун і О. Бретберг визначають їх як «партійну організацію із множинними лініями підзвітності та розділенням повноважень між відносно автономними підрозділами на субнаціональному та наднаціональному рівнях» [18].

Децентралізаційний тренд у партійному житті, на думку вітчизняного вченого М. Волгова, проявляється у вигляді формування або трансформації сучасних партійних структур у багаторівневі політичні партії, організація та система взаємодії підрозділів усередині яких задовольняє вимоги до можливості продуктивного функціонування на різних адміністративно-територіальних рівнях.

Багаторівневі партійні структури, на його думку, формуються внаслідок дії таких чинників, як: 1) процес регіоналізації в багатонаціональних державах; 2) конкуренція з боку етнорегіональних партій; 3) отримання користі центральним офісом партії за надання автономії регіональним партійним структурам; 4) краща обізнаність локальних партійних структур із місцевими проблемами та шляхами їх вирішення [2, с. 199].

Отже, соціальна трансформація мала суттєвий вплив на сферу політики, на відносини між громадянами і політичними партіями також. М. Дюверже, Х. Даалдер, З. Ньюман та інші підкреслювали роль індустріальної революції в появі масових партій. О. Кірххаймер пов'язував розвиток всеохоплюючих партій із переходом до постіндустріального суспільства, а в постіндустріальному суспільстві (суспільство постмодерну) виникають нові партійні структури, які дістають назви: «картельні партії», «медіапартії», «партії професіоналів», «електорально-професійні партії», «франчизні партії» тощо.

Наступна криза партій датується початком ХХІ ст., а її загострення відбувається після світової фінансової кризи 2008–2010 рр. Виникнення нових організаційних форм партійного життя після кризи 1980-х рр. зовсім не означало подолання кризи, оскільки вона була пов'язана не з організаційними формами партійного життя, а з відчуженням гро-

мадян від партій, а партій від громадянського суспільства. Після виходу із кризи вже не домінують масові партії, яким прийшли на заміну всеохоплюючі та картельні партії, «партії нової політики».

Кризу партій 2000 рр. пов'язують із кризою політики «мейнстриму», яка була результатом формального суперництва правоцентристських і лівоцентристських політичних сил. Як уважає С. Перегудов, поняття «мейнстрим» щодо політичних партій вказує на ту принципову межу, яка розділяє традиційні партії та партійні системи і партії популістського й екстремістського типу, які останнім часом стали активними учасниками політичного процесу [9, с. 45].

Поглиблюється вказана криза до середини 2010-х рр. і визначається розривом як «правого», так і «лівого» крила сил «мейнстриму» з відповідними традиційними електоральними групами (зазвичай представляли середній клас, на який і опиралися «мейнстримні партії»), а також нездатністю ядра «мейнстриму» впоратися з викликами з боку альтернативних партій і політичних рухів, які отримують все більший відсоток голосів на виборах [10, с. 8].

Однією із причин того, що «мейнстримні» партії позбулися лояльності середнього класу, була політика держав, спрямована на збагачення панівного класу. Базуючись на даних Всесвітнього банку, Дж. Стігліц стверджує, незважаючи на те, що ВВП на душу населення збільшився на 75% за період з 1980 по 2010 рр., доходи більшої частини працюючих громадян США продовжують знижуватися. І річ не в тому, що економічні механізми США працюють непродуктивно. Проблема в тому, що ці механізми працюють на збагачення багатих, якщо навіть потрібно відібрати ще більше в бідних [15, с. 84–85]. У результаті відбувається суттєвий розрив у рівні доходів еліти і середнього класу, який тому втрачає довіру до старих партійних лідерів і партійних структур, які вони представляють. Це економічна основа партійного кризису.

Крім економічної, існує й низка інших причин, наслідком яких є криза партійного «мейнстриму». Серед інших причин можна назвати такі, як: а) розчарування громадян в політиках і політичних партіях, зростання недовіри до них; зниження рівня партійної ідентифікації; проблема з рекрутуванням нових і утриманням старих членів партій; б) зменшення впливу політичних партій на функціонування урядів; в) медіатизація, персоналізація та професіоналізація політики; г) деідеологізація політичного життя; г) ціннісна трансформація суспільств, перехід до домінування «постматеріальних» цінностей; д) патрон-клієнталізм як основа внутрішньопартійної комунікації; ж) антиглобалістські, антиемігрантські та євроскептичні суспільні настрої.

Отже, ситуація, у якій опинилися партії «мейнстриму», – це не тимчасова криза, а історична пастка, вихід з якої не може бути знайдений внаслідок їх повернення до попередніх історичних організаційних форм. Вона вказує на глибокі системні зрушення в партійно-політичній сфері. Як наслідок, науковцями взагалі ставиться питання про майбутнє політичних партій [9, с. 48].

Виникнення правих популістських політичних партій було реакцією на новий гострий конфлікт між глобалізованою постмодерністською елітою і простими громадянами національних держав (конфлікт «глобалізовані еліти – антиглобалістично налаштовані маси»). Одна з найбільш глибоких ліній розколу між прихильниками традиційних цінностей і національних держав, з одного боку, і глобалізованими елітами, з іншого, виникає з питання міграційної політики [13, с. 185].

На думку вітчизняного дослідника Г. Шипунова, партії «нової політики» характеризуються такими ознаками, як: 1) орієнтація на «нові» цінності та питання постма-

теріального характеру; 2) політична діяльність, пов'язана з реалізацією ідеологічних настанов, має чітку антиістеблішментську спрямованість. Тобто «нові партії» різко протиставляють себе панівній політичній еліті та контрольованим нею забюрократизованим традиційним партіям «старої політики»; 3) протиставлення традиційним партіям і еліті корелюється з використанням риторики популізму; 4) тісний зв'язок із постматеріальними соціальними рухами та метаполітичними інтелектуальними організаціями, на основі яких відбувається формування партій; 5) особлива організаційна партійна структура, яка відрізняється від традиційних партій. Зокрема: а) децентралізований мережевий характер, відсутність чіткої організаційної структури й ієрархії; б) широке використання принципів та механізмів прямої демократії; в) відмова від вимоги обов'язкового членства; г) існування у формі малих (локальні) угруповань, сконцентрованих на вирішенні конкретної проблеми або проблем постматеріального характеру (партія «однієї проблеми»); г) персоналізація партійної структури й отожднення партії з її харизматичним лідером; б) соціальна база таких партій – новий середній клас: основу становлять молоді освічені люди, зайняті у сфері послуг або безробітні, студенти, які є носіями постматеріальних цінностей і перебувають на антиістеблішментських позиціях [16, с. 216–217].

Також до ознак партій «нової політики» варто додати притаманність їхнім месиджам антиміграційних, євроскептичних, антиглобалістських настроїв та низький рівень їхньої інституціалізації.

Партійна криза призводить до якісної зміни політичного простору, зумовленого виникненням нової лінії партійного протистояння: між системним мейнстрімом і анти-системним популізмом. За підрахунками Г. Вайнштейна, у XXI ст. з'явилося 69 нових популістських партій, які активно беруть участь у політичному житті європейських країн, що свідчить про суттєве оновлення їхнього політичного ландшафту [1, с. 17].

Партії «нової політики» та нові політичні партії, за результатами парламентських виборів, мають суттєву підтримку в усіх країнах Європейського Союзу: «Вперед, Республіка!» (Франція, 2017 р.), «Альтернатива для Німеччини» (Німеччина, 2017 р.), Партія свободи (Нідерланди, 2017 р.), Австрійська партія свободи (Австрія, 2017 р.), «Акція незадоволених громадян» (Чехія, 2017 р.), «Звичайні люди і незалежні особистості» (Словаччина, 2020 р.), «Слуга народу» (Україна, 2019 р.).

«Новою» можна вважати партію, яка виникла з розколу тієї, що вже існує, або є новою по суті, оскільки утворюється новими політиками. До основних ознак «нових» партій Л. Сморгунов відносить такі. По-перше, нова партія відрізняється від історичної. Історична партія вже колись існувала, і її поява – це данина традиції, а не потреба у вираженні якихось політичних інтересів. По-друге, нова партія виникає у проміжку між двома послідовними виборами. Якщо партія колись уже брала участь у виборах, то вона не може вважатися новою. По-третє, нова партія повинна конкурувати за ідеологічну нішу. По-четверте, нова партія має нову назву і новий склад політичних лідерів [12, с. 10]. Досить часто нові партії і є зазвичай партіями «нової політики».

Для прикладу в таблиці 1 ми подали електоральні результати партій «нової політики» на парламентських виборах у країнах Європейського Союзу впродовж 2017 р.

Як бачимо з таблиці, партії «нової політики» здобули перемогу на виборах у Франції (коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem») та Чехії (партія «ANO 2011»), у Нідерландах «Партія свободи» посіла другу позицію, а в Німеччині («Альтернатива для Німеччини»), Болгарії (коаліція «Об'єднані патріоти»), Австрії (Австрійська партія свободи) вони отримали третій результат. В Австрії (Австрійська партія свободи), Болгарії (коаліція

Таблиця 1

**Електоральні результати «партій нової політики» (ПНП)
за результатами парламентських виборів 2017 р.**

	Країна; к-ть депутатських місць; явка виборців	Переможець виборів, %	К-ть голосів, %, (д. м.*) ПНП	Участь ПНП в урядовій коаліції	Частка голосів ПНП, % (д. м.)
1.	Австрія; 183; 67,6%	–	АПС – 24,7% (53), PILZ – 4,1% (8)	+ АПС	28,8 (61)
2.	Болгарія; 240; 52,5%	–	Коаліція «Об'єднані патріоти» – 9% (27), «Рух за права і свободи» – 8,9% (26), «Воля» – 4,1% (12)	+ Коаліція «Об'єднані патріоти»	22% (65)
3.	Велика Британія; 650; 68,7%	–	–	–	–
4.	Нідерланди; 150; 81%	–	Партія свободи – 13,1% (20), «Зелені ліви» – 8,9% (14), Партія захисту тварин – 3,1% (5), 50 PLUS – 3,1% (4), DENK – 2% (3), Форум для демократії – 1,8 (2)	–	32% (48)
5.	Німеччина; 709; 76,2%	–	Альтернатива для Німеччини – 12,6% (94), Союз 90/Зелені – 8,9% (67)	–	21,5% (161)
6.	Франція; 577; 42,6%	Коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem» – 350 д. м.	«Нескорена Франція» – 17 д. м.	+ Коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem» – 350 д. м.	367
7.	Чехія; 200; 60,6%	«ANO 2011» – 29,6% (78)	«Чеська піратська партія» – 10,7% (22), «За свободу і пряму демократію» – 10,6% (22)	+ «ANO 2011»	50,9% (122)

*д. м. – депутатські місця.

«Об'єднані патріоти»), Франції (коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem»), Чехії (партія «ANO 2011») «партії нової політики» взяли участь у формуванні урядової коаліції.

Отже, успіх партій «нової політики» вказує на суттєві зміни електоральних уподобань виборців, які зумовлені виникненням нових політичних конфліктів та соціополітичних поділів.

Історична еволюція політичних партій неодноразово супроводжувалася кризовими явищами в партійному середовищі. Таких криз учені анонсували принаймні три: 1) наприкінці XIX – на початку XX ст. (М. Острогорський та Р. Міхельс); 2) 80-ті рр. XX ст. (зміна панівної організаційної моделі масової партії як наслідок переходу до постіндустріального суспільства); 3) починаючи із 2000 р. криза проявляється у протистоянні «мейнстрімних» і антисистемних партій, збільшенні впливу останніх на суспільно-політичні процеси.

До сучасних тенденцій розвитку партійних систем можна віднести такі, як: а) зміна їхньої акторної структури, яка пов'язана з електоральними успіхами партій «нової політики»; б) підвищенням рівня персоніфікації і професіоналізації політики;

в) поява мережевих партій як результат використання ними нових можливостей інформаційних технологій.

Традиційні політичні партії нині постали перед викликом нових форм політичної комунікації, які характеризуються персоніфікацією, активним самовираженням, прямою участю, візуалізацією. Традиційні форми організації – членство, централізація, місцеві організації, а також форми рекрутування й отримання ресурсів вже не є актуальними. Тому політичні партії починають активно пристосовуватися до ситуації, що веде до мережевої організації їхньої роботи. Нові віртуальні партії в цьому мають деяку перевагу, але поки вони захоплюють тільки деякі сегменти політики, орієнтуються на одиничні, «гарячі» проблеми суспільно-політичного життя.

Незважаючи на кризові явища в партійному середовищі та пророцтва про остаточний занепад політичних партій, вони і надалі залишаються тим інституційним механізмом, який забезпечує функціонування представницької демократії.

Список використаної літератури

1. Вайнштейн Г. Трансформация западноевропейского политического ландшафта и институционализация антисистемной политики. *Мировая экономика и международные отношения*. 2018. Т. 62. № 5. С. 17–28.
2. Волгов М. Багаторівневі політичні партії та тренд децентралізації: теоретичний аспект у сучасному англomовному науковому дискусії. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса Національної академії наук України*. 2013. № 6 (68). С. 198–207.
3. Игнаци П. Партии и демократия в постиндустриальную эру. *Политическая наука: политические партии, демократия и качество государственного управления*. 2010. № 4. С. 49–77.
4. Кац Р., Мэир П. Изменение моделей партийной организации и партийной демократии: Возникновение картельных партий. *Политическая наука: политические партии и партийные системы в современном мире*. 2006. № 1. С. 27–45.
5. Каширских О. Политические партии Германии в контексте модернизации политической коммуникации. *Полис. Политические исследования*. 2009. № 2. С. 108–129.
6. Кулик А. Парадокс «заката» политических партий на Западе и его проекция на российскую многопартийность. *Политическая наука: политические партии и партийные системы в современном мире*. 2006. № 1. С. 109–136.
7. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України : монографія / Ю. Остапеч та ін. Ужгород, 2014. 256 с.
8. Острогорский М. Демократия и политические партии. Москва : РОССПЭН, 1997. 639 с.
9. Перегудов С. Партии и группы интересов: к новой модели взаимодействия. *Полис. Политические исследования*. 2014. № 1. С. 45–59.
10. Сергеев В., Казанцев А., Петров К. Политика «мейнстрима» и ее альтернативы в современном западном мире: на пути от мирового экономического кризиса к «невозможной политике?». *Полис. Политические исследования*. 2017. № 3. С. 8–29.
11. Сморгунов Л. Современная сравнительная политология : учебник. Москва : РОССПЭН, 2002. 472 с.
12. Сморгунов Л. Феномен новых партий и его влияние на электоральное поведение. *Человек. Сообщество. Управление*. 2008. № 1. С. 4–16.
13. Соловьев Э. Эволюция партийных систем: новая точка бифуркации? *Контуры глобальных трансформаций*. 2018. Т. 11. № 3. С. 185–198.

14. Спасский Е. Трансформация политических партий и их типологическая концептуализация: опыт западной партологии. *Полития*. 2008. № 2. С. 103–111.
15. Стиглиц Дж. 2015. *Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему*. Москва : Эксмо, 2015. 512 с.
16. Шипунов Г. Партії «нової політики» як феномен постіндустріального суспільства: ідейно-інституційні особливості. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 14. С. 211–218.
17. Michels R. *Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. New York, 1968. 194 p.
18. Moon D., Bratberg O. Conceptualising the multi-level party: two complementary approaches. *Politics*. 2010. T. 30. №. 1. С. 52–60.

INSTITUTIONAL CRISIS OF POLITICAL PARTIES IN THE EARLY XX CENTURY AND CHARACTERISTICS OF CURRENT TRENDS IN THEIR DEVELOPMENT

Yurii Kopynets

*Uzhhorod National University,
Faculty of History and International Relations,
Department of International Studies and Public Communications
Zankovetska str., 89, 88000, Uzhhorod, Zakarpattia region, Ukraine*

There are characterized crisis phenomena in the party environment during the evolution of political parties: 1) in the late nineteenth and early twentieth centuries (M. Ostrohorosky and R. Mikhels on the power monopolization by the party bureaucracy and the transformation of parties into political machines); 2) 1980's (the change of the dominant organizational model of a mass party as a consequence of the transition to a post-industrial society); 3) since 2000 (confrontation of "mainstream" parties and "new politics" parties and increasing the influence of the latter on social and political processes).

There are indicated the reasons for the crisis of "mainstream" parties, which include: a) citizens' disillusionment with politicians and political parties, growing distrust of them; lowering the level of party identification; the problem with recruiting new and retaining old party members; b) reducing the political parties' influence on the functioning of governments; c) mediatization, personalization and professionalization of politics; d) de-ideologization of political life; e) value transformation of societies, the transition to the dominance of «post-material» values; e) patron-clientelism as the basis of intra-party communication; g) anti-globalist, anti-emigrant and Eurosceptical social sentiments.

The model of "new politics" parties is outlined and their characteristic features are singled out: a) orientation on "new" values and issues of post-material nature; b) anti-establishment orientation of political activity; c) the ideological basis of such parties – "charismatic populism"; d) decentralized network nature, lack of clear organizational structure and hierarchy; e) anti-immigration, Eurosceptic, anti-globalist sentiments immanent in their messages; g) low level of institutionalization.

It is concluded that despite the crisis in the party environment, parties continue to be the institutional mechanism that ensures the functioning of representative democracy.

Key words: institutional crisis, political parties, post-material values, "mainstream" parties, "new politics" parties, network parties.